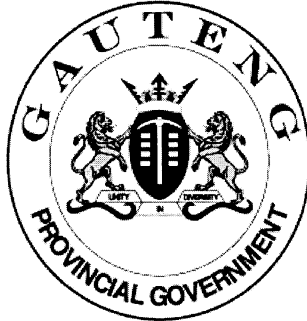

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**FEBRUARY / FEBRUARIE
MARCH / MAART**

2005

**SETSWANA PUO YA NTLHA
SEEMOGODIMO**

(Pampiri ya Boraro)

HG

117-1/3

SETSWANA FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 3

8 pages

117 1 3

HG

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG

DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG

**SETSWANA PUO YA NTLHA
SEEMOGODIMO
(Pampiri ya Boraro)**

NAKO: Diura tse 2½

MADUO: 120

DITAELO:

- Pampiri e e na le dikarolo di le THARO e leng A B le C.
 - Sekaseka ditlhogo le ditshwantsho ka kelotlhoko pele o itlhophela se o batlang go kwala ka ga sona.
 - Mo Karolong ya C tlhopha buka e le NNGWE fela.
-
-

**KAROLO YA A
DITLHAMO**

POTSO 1

Tlhopha e le NNGWE fela ya ditlhogo tse di latelang mme o kwale tlhamo ya boleele bo bo ka nnang tsebe tse PEDI ka ga sona:

- 1.1 Matshelo a Maaforika a felela mo ditseleng tsa naga ya rona letsatsi lengwe le lengwe. A o a dumela?
- 1.2 Tiriso e e botlhaswa ya nnotagi ke yona e e senyetsang bašwa bokamoso jo bontle.
- 1.3 Ikonomi le tswelelopele ya Aforika Borwa e ikaegile mo go katiseng bašwa mo dithutong tsa Saense leThekenoloji.
- 1.4 Ka tlhagolela mookana mme ya re o gola wa ntlhaba.

- 1.5 Sekaseka setshwantsho se se latelang ka kelotlhoko mme morago o kwale tlhamo ka ga sona. Neela tlhamo sethogo se se maleba.

1x40=[40]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: [40]

KAROLO YA B

POTSO 2

Tlhopha lekwalo le le LENGWE fela mo go a a latelang. Boleele ba lekwalo go akaretsa aterese, matseno, mmele le bokhutlo di tlale tsebe e le NNGWE:

- 2.1 O dikobo di magetleng, fela o falotse dithuto tsa gago tsa Gerata ya bolesomepedi ka dinaledi mo serutweng sa thekenoloji. Kwalela mongwe wa bagasi ba thelebišene o ba kope thuso mo go tswelletseng dithuto pele.

KGOTSA

- 2.2 Batsadi ba gago ba dira kgakala le legae, ke wena motlhokomedi wa nakwana fa lelapeng. Maswabi ke gore malomaago o dirisa monnao botlhaswa ka mokgwa wa thobalano. Ba kwalele lekwalo o ba lemose ka ga ntlha e.

1x20=[20]

POTSO 3

Araba 3.1 KGOTSA 3.2 KGOTSA 3.3.

- 3.1 O jetse lefelo le o le bonang mo setshwantshong se se fa tlase nala. Maemo a lona a kwa tlase e bile ga a kgathise. Kwala **pegelo** ka se o se boneng mabapi le lona.

KGOTSA

- 3.2 Gaufi le kwa gaeno, go thothobolo ya matlakala. E dira monkgo e bile go digagabi tse di kotsi. Kwala **puo**, e o tla neelanang ka ga yona kwa kopanong ya **bonno** jwa sedika ya moonno wa Tshola lefelo le le phepa.

KGOTSA

- 3.3 Sekaseka setshwantsho se se latelang ka kelotlhoko mme morago o kwale **metsotso** le dikatlenegiso tsa pitso e.

1x20=[20]

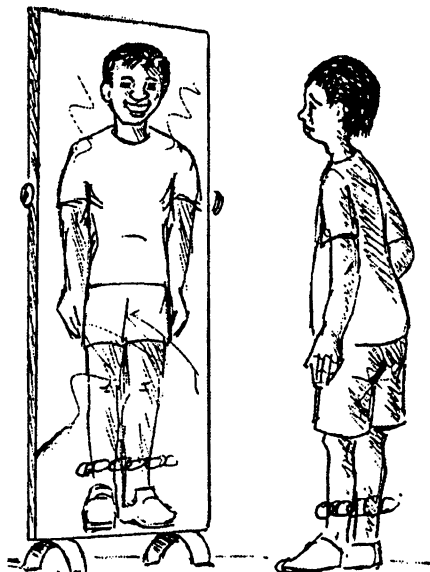
POTSO 4

Araba 4.1 KGOTSA 4.2 KGOTSA 4.3.

- 4.1 O morekisi wa dimonamone yo o tumileng. **Phasalatsa** kgwebo ya gago mo lekwalodikgang la "TSATSING".

KGOTSA

- 4.2 Leba setshwantsho se se latelang mme morago o romele batsadi ba bana ba **fekese** e e ba bolelelang se se diragetseng.

KGOTSA

4.3 Kwala **taletso** o e romele tsala ya gago go tla moletlong wa ditebogo. 1x10=[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: [50]

KAROLO YA C

Mo karolong e, o araba potso e le nngwe fela.

POTSO 5

DITLHANGWA TSA MOLOMO

Ntlhabele Dinaane – Z.S. Dipale

5.1 Buisa nopolo ke eo, mme morago o arabe dipotso tse di tla latelang:

Ga twe e rile, e le mosadimogolo, a senyediwa ke bana ba bana ba gagwe, a bo a bua a re:

“Ruri fa nka ikela badimong,
Ke tla bo ke thusegile,
Ga ke itse gore Modimo o
Ntshotlelang ka bana ba”

Bana ba ba ne ba se ka ba itewa jaaka bana ba bangwe, jaanong ba ne ba gakgamadiwa ke kgang e ya ga mosadimogolo. Ena o ne a sa bee sepe mo ntlong, e ne e re fa a re o baya se, ba se tsee. E rile ka letsatsi lengwe mosadimogolo a ya go gola tsie, a e tsenya ka kgetse, a e baya mo ntlong, a tsamaya. Tsie e ne ya tshwarwa ke tlala e ntse e tswaletswe ka kgetse. Bana ba, ka ba ne ba senya, ba tswala ntlo, ba phutholola se se neng se ntse se bukunya bukunya mo kgetseng. Tsie ya ikgophola, ya raga ka setlhako, gore motho a bo a re tenke! Kgakala. E rile mosadimogolo a tsena a fitlhela tsie e tletse ka ntlo, e ntse e opela e re:

“Bobo, bobo, nna morwa lenkotwane ke a bolaya,
Ke bolaya mosimane a ntse a ntshwaratshwara”

- 5.1.1 Neela leina la naane e. (2)
- 5.1.2 Moanelwamogolo ke mang? (2)
- 5.1.3 Moanelwa yo o ne a senyediwa ke bomang? (2)
- 5.1.4 Ke ka ntlha ya eng ba ne ba tswela ka go dira ditiro tse di maswe? (2)
- 5.1.5 Mosadimogolo o ne a eletsa eng? (2)
- 5.1.6 Tlhalosa mafoko a a latelang:
- (a) Go ikela badimong (2)
- (b) Go gola tsie (2)

- 5.1.7 Neela dilo tse PEDI tse di neng tsa rerwa ke bana go tshosa mosadimogolo. 2x2=(4)
- 5.1.8 Ka dintlha di le Tharo fela, leka go senola maikaelelo a go tswaisa ka dipina mo dinaaneng. 3x2=(6)
- 5.1.9 Neela fela dintlha di le Tharo, o nopola mesola ya dinaane. 3x2=(6)
[30]

KGOTSA

- 5.2 Dinaane tse di buang ka ga batsadi, di supa ka gale fa ba inaganela sebone fela, ba sa rekegele bana. A go ntse jalo? Tshegetsa ka dikao go tswa mo dinaaneng tse: Legae le Dimo kgotsa Bana ba Dithupa. Karabo e se fete tsebe le halofo. [30]

KGOTSA

POTSO 6

Mmualebe – R.M. Malope.

- 6.1 Buisa dinopolo tse di latelang mme morago o arabe dipotso tse di tla latelang:

Nopolo A

“Gongwe ke phoso go bo ke sa ka ka go solofetsa gangwe le gape gore o wa me wa loso, e seng wa lenyalo fela ... Go bisa go itse ... Ka fa re neng re utlwana, re utlwisana ka gona, ke itheile ka re go bua ga go tlhokege; go ka tloga ga bonala jaaka e kete ke oketsa mašwi ka metsi ... Nteko wena o patagantse diphio tsa tlou ...” “Wa mma”, a diga lentswe, “Ke rile ke dirisitse ke poifo, e seng lerato Fa o sa tshwenyeye, re ka nna ra tswelera pele re ngotlile mokgwasa ...”

Lesego le ajwa ke Modimo, mme ga le tlhakanelwe. Foo ga go phoso gone ditiro tsa Modimo di phepa tsotlhe. Ao! Rara; ntlha o ka dira monna yo o ka nnang le bokamoso mmogo le bojaanong, mme wa mo naya Tselane go ipela ka bokamoso le bojaanong di le mo monneng esi. Botshelo ga bo jalo. Fa e ka bo e le gore motho o kgona go nna le sengwe le sengwe se a se ratang, ka nako e a se eletsang, kwa ntle ga matsapa, motho a ka bo a tsalwa a bo a swa e le semumu.

- 6.1.1 Neela maina a baanelwa ba ba buang mo nopolong e. (2)
- 6.1.2 Babui ba ba ne ba bua ba le kwa kae? (2)
- 6.1.3 Neela lebaka le le dirileng gore batho ba, ba kopane mo lefelong le o le umakileng mo go 6.1.2. (2)
- 6.1.4 Maikaelelo a ga Mathulwe e ne e le go dira eng? (2)
- 6.1.5 Lenyalo la ga Tselane le ne le phatlaladitswe mo kuranteng efe? (2)

- 6.1.6 Mathulwe o tsibositswe ke mang ka ga kgang e, neela leina la moanelwa yoo. (2)
- 6.1.7 Nopola polelo e e supang gore basimane ba babedi ba ratana le mosetsana a le mongwe mme bona ga ba itse. (2)
- 6.1.8 Neela lebaka le le dirileng gore mosetsana yo, a bone go le botlhokwa go ratana le basimane ba le babedi. (2)

Nopolo B

Fa Tselane a goroga, mosadi a re ke dinyane – tshetlho e e tlhomolwang bonolonolo. Boemong jwa go mo phekoela gona kwa Khalambazo, a mo naya ditshitlho a sena go mo laela ka ga tiriso ya tsona. Tselane ke morutegi, ga a kitla a dira nyabese jaaka bontshethe bangwe ba ba tleng ba tle go batla thuso mo go ena.

Boemong jwa go diragatsa ditaolo tsa mosadi, a okaoka jaaka moloi a tshwaregile. A ineela go swa gangwe mo go mogatse – kana ke ngaka – gongwe a ka e ntsha tlhako ngabeng. Ke fa a ipeta pelo a ya go anegela bosane phefong kwa go mogatse, mme a swa ka lehunelo ka ga matwetwe wa Khalambazo. Fa mogatse a batla go itse gore seboko se tsene jang ka nthā ‘a nama, Tselane a mo araba ka mamina le dikeledi, e seng ka nnete. Gareng ga sekgapha, a bua fa a ne a batla go bona gore a thari ga e a jewa ke dintšwa. Monna wa ngaka a ema madi. A bona ditlhong tse di mo rotogelang jaaka kgwanyape selemo. Mosadi a wa ka mangole go lopa thuso le boitshwarelo mmogo. A e ka re a mo rata, a mo lesa go amusa tshotlego le matlhabisa ditlhong a a kalo? Leleme la mosadi thelelabodiba.

- 6.1.9 Mosadi yo Tselane a ileng kwa go ena o ne a itsege ka eng mo motseng? (2)
- 6.1.10 Tshegetsa karabo ya 6.1.9 ka mabaka a a utlwalang. (2)
- 6.1.11 Tiro ya mothale o, a mmuso o ne o e letleletse ka nako eo? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 6.1.12 Kotsi ya go robala le basimane ba bantsi mo malatsing a gompiano e tlisa bolwetsi bo bo setlhogo bo bo se nang kalafi. Neela leina la bolwetsi bo. (2)
- 6.1.13 Goreng mokwadi a tlhalosa Mathulwe jaaka ntsi e tala mabodisa nama? Tshegetsa ka dintlha tse di maleba. (4)
- 6.1.14 Naya leina la setlhogo sa khutshwe e. (2)

[30]

KGOTSA

- 6.2 Se se diragetseng mo go **O nkutlwe** se bontsha sentle gore sešwa se ganetsana le setso. Kwala tlhamo ka ga go lwa go ga segompiano le segologolo go re go fitlhelang mo khutshweng e. Karabo e se fete tsebe le halofo. (30)

BOKHUTLO